

SOSYAL, EKONOMİK VE ÇEVRESEL BOYUTLARLA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Yasemin GEDİK¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 18.04.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 16.05.2020

Özet

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1970'lerde, mevcut ekonomik kalkınma politikalarının tüm dünyada ekolojik olarak sürdürülebilir ve sosyal adalet sağlayan bir sitem için yeterli gelmemesi üzerine, sürekli ekonomik büyüme ve doğanın korunması arasında bir uzlaşma olarak ortaya çıkmıştır. İlk zamanlar, çevresel konulardaki endişelere yanıt vermek için kullanılan sürdürülebilir kalkınma, zamanla sosyal ve ekonomik perspektifleri içerecek şekilde genişlemiştir. Böylece sürdürülebilir kalkınmanın, sosyal ve ekonomik meseleleri, ekolojik kaygılarla birleştirme çabası olduğu söylenebilir. Sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerin çevresel sonuçlarını tam olarak dikkate alan, değiştirilebilir veya yenilenebilir ve dolayısıyla tükenmeyen kaynakların kullanımına dayanan ekonomik kalkınmadır. Ancak, literatürde sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramlarıyla ilgili herkes tarafından kabul edilen ortak veya tek bir tanım bulunmamaktadır. Her iki kavram da, farklı yazarlar tarafından farklı bağlamlarda ve farklı yanıtlar için kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirliğin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları hakkında geniş bir kavramsal çerçeve oluşturmaktır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel evrimi de detaylı bir bakış açısı ile sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, Sürdürülebilir kalkınmanın evrimi, Çevresel sürdürülebilirlik, Ekonomik sürdürülebilirlik, Sosyal sürdürülebilirlik.

SUSTAINABILITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT WITH SOCIAL, ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL DIMENSIONS

Abstract

The concept of sustainable development emerged as a compromise between continuous economic growth and nature conservation, since the current economic development policies in the 1970s were not sufficient for an ecologically sustainable and social justice system worldwide. Initially, sustainable development, used to address environmental concerns, has expanded over time to include social and economic perspectives. Thus, it can be said that sustainable development is an effort to combine social and economic issues with ecological concerns. Sustainability is economic development that fully takes into account the environmental consequences of economic activities, which can be changed or renewed, and therefore is based on the use of inexhaustible resources. However, there is no common or single definition in the literature that is accepted by everyone regarding sustainable development and sustainability concepts. Both concepts have been used by different authors in different contexts and for different answers. The purpose of this study is to create a broad conceptual framework on sustainable development and social, environmental and economic dimensions of sustainability. In addition, the historical evolution of sustainable development is presented with a detailed perspective.

Keywords: Sustainable development, Evolution of sustainable development, Environmental sustainability, Economic sustainability, Social sustainability

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, dr.yasemingedik@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1166-3227

1. Giriş

1987 yılında, Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonu (WCED), Our Common Future (Brundtland) raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramını popüler hale getirmiştir. WCED'e göre sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınmadır. WCED sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik ve eşitlik ilkelerinin eşzamanlı olarak benimsenmesini gerektirdiğini iddia etmiştir. Bu iddia, çevresel bütünlüğün ve sosyal eşitliğin ekonomik refahla geliştiği konusunda köklü bir varsayımın meydana okuduğu için ilk zamanlar şüphecilikle karşılanırsa da zamanla, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik kurumsal bağlılık önemli ölçüde değişmiştir (Bansal, 2005: 197; Damtoft vd., 2008: 115). WCED sürdürülebilir kalkınma tanımı, gezegenimizin geleceği ile ilgili bir küresel görüş geliştirmede son derece etkili olmuştur. Kavramın etkisi ulusal ve uluslararası politika geliştirmede hızla yayılmış, bu da onu, hükümetlerin, uluslararası kurumların ve ticari kuruluşların politika belgelerinin temel unsuru haline getirmiştir (Mebratu, 1998: 494).

Brundtland Raporu'nun tanımı, sürdürülebilir kalkınma hakkında değerli bir bakış açısı sağlarken, çeşitli şekillerde sınırlıdır: Siyasi bir belgenin bir parçası olarak (güç yapılarını uluslararası ilişkilere dâhil etme anlamında) tanım, ihtiyaçlar ile istekler eşitlemekte ve ekonomik büyümenin mutlaka kalkınmanın bir parçası olduğunu varsaymaktadır. Farklı ekonomik yapı türlerini açıkça ayırt etmediği için, doğal çevreye zarar veren bir ekonomik büyüme biçimi olan malzeme ve enerji kullanımındaki büyümeyi desteklediği görülmektedir. Tanım, yalnızca insanın ihtiyaçlarına veya isteklerine odaklanarak doğal ortamdan açıkça bahsetmez. Bununla birlikte, rapor bir bütün olarak bu ihtiyaçların doğal çevrenin korunmasını içerdiğini açıkça ortaya koymaktadır (Diesendorf, 2000: 3).

Dünya Ekonomik Kalkınma Komisyonu'nun ilk tanımından beri, kavramın kapsamlı tartışmasında ve kullanımında, sürdürülebilir kalkınmanın birbiriyle iç içe geçmiş üç yönünün genel olarak tanınması söz konusudur (Harris, 2000: 5; McKeown vd., 2002: 8):

Ekonomik: Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, sürekli olarak mal ve hizmet üretebilmeli, yönetilebilir düzeylerde hükümet ve dış borcu koruyabilmeli ve tarımsal veya endüstriyel üretime zarar veren aşırı sektörel dengesizliklerden kaçınabilmelidir.

Çevresel: Çevresel olarak sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynak sistemlerinin aşırı sömürülmesinden kaçınarak ve yenilenebilir olmayan kaynakları yalnızca yatırımın yeterli ikame olarak yapıldığı ölçüde tüketerek istikrarlı bir kaynak tabanını korumalıdır. Bu, biyolojik çeşitliliğin, atmosferik istikrarın ve normalde ekonomik kaynaklar olarak sınıflandırılmayan diğer ekosistem işlevlerinin korunmasını içerir.

Sosyal: Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistem, dağıtımsal eşitlik, sağlık ve eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği ve siyasi hesap verebilirlik ve katılım dahil olmak üzere yeterli sosyal hizmetlerin sağlanması olmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma felsefesi, bu kavramı kurucu bölümlerine ayırarak ve her birini ayrı ayrı değerlendirerek analiz edilebilir. Başka bir deyişle, sürdürülebilir kalkınma, iki ayrı hedef veya sürecin yan yana konumlandırılmasını temsil eder ve bir denklem olarak düşünülebilir. Böylece, sürdürülebilir kalkınma teorisi, kalkınma teorisini sürdürülebilirlik kavramı ile birleştirir. Kaçınılmaz olarak bu, sürdürülebilir kalkınmanın kapsadığı politik, ekonomik, kültürel ve ekolojik süreçlerin karmaşık doğasını sadeleştirmektedir (Sharpley, 2000: 3) :

$$\text{Sürdürülebilir kalkınma} = \text{Kalkınma} + \text{Sürdürülebilirlik}$$

Diğer taraftan, sürdürülebilirlik teriminin kökeni ekoloji bilimine aittir. Ekosistemin uzun vadede kendini sürdürmesi için gereken koşulları ifade etmektedir. Bu nedenle bazı yazarlar,

sürdürülebilirliğin, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutuna veya bir sürece, sürdürülebilir kalkınmanın ise ürüne yani son duruma atıfta bulunduğunu iddia etmektedir. Ancak, literatürde bu iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı çalışmalar da mevcuttur (Holden vd., 2017: 131).

Sürdürülebilir kalkınmada sürdürülmesi gereken tam olarak nedir? Bu soruya en geniş haliyle iki açıdan cevap verilebilir. İlk olarak, fayda sürdürülmelidir yani, gelecek nesillerin faydası azalmamalıdır. Gelecek, faydası ya da mutluluğu açısından en azından şimdiki kadar iyi olmalıdır. İkincisi, fiziksel verim sürdürülmeli, yani doğal kaynakların akışı ve doğal sermaye sağlam tutulmalıdır. Gelecek, ekosistem tarafından sağlanan biyofiziksel kaynaklara ve hizmetlere erişimi açısından en azından şimdiki gibi iyi olmalıdır. (Daly, 2006: 1). Öte yandan, sürdürülebilir kalkınma kavramının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak için Tablo 1’de bir bakış açısı sunulmaktadır. İlk sütunda, ne sürdürülecek başlığı altında üç ana kategori vardır: doğa, yaşam destek sistemleri ve topluluk. Benzer şekilde neyin geliştirilmesi gerektiğine dair ikinci sütunda da üç kategori sunulmuştur: İnsanlar, ekonomi ve toplum (Parris ve Kates, 2003: 2).

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Sınıflandırılması

Sürdürülecek Olan Nedir?	Geliştirilecek Olan Nedir?
*Doğa Gezegen Biyolojik çeşitlilik Ekosistemler	*İnsan Çocukların hayatta kalması Yaşam beklentisi Eğitim Eşitlik Eşit fırsatlar
*Yaşam desteği Ekosistem servisleri Kaynaklar Çevre	*Ekonomi Zenginlik Verimli sektörler Çevre Tüketimi
*Topluluk Kültürler Gruplar Yerler	*Toplum Kurumlar Sosyal sermaye Devletler Bölge

Kaynak: (Parris ve Kates, 2003: 3)

Bununla birlikte literatürde, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramı hakkında belirsizlik ve netlik eksikliği devam etmektedir. Araştırmalar, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili 80’den fazla tanım olduğunu iddia etmektedir. Ciegis vd. (2009), başlıklarında sürdürülebilirlik kelimesini içeren önemli sayıda kitap ve makalenin, kavramın bir tanımını sunmadığını vurgulamaktadır. Benzer bir sonuca, Salas-Zapata vd (2017) tarafından ulaşılmıştır. 2013 yılında yayınlanan 253 bilimsel araştırmayı inceledikten sonra, başlıklarında sürdürülebilirlik terimini içerenlerin % 91,3’ünün bu kavramın tanımını sağlamadığını tespit etmişlerdir. Bu, sürdürülebilirlik ile ilgili yapılacak çalışmalarda çeşitli sorunlara yol açabilmektedir (Salas-Zapata ve Ortiz-Munoz, 2019: 153; Ciegis vd., 2009: 29; Salas-Zapata vd., 2017: 8).

Bu makalede, sürdürülebilir kalkınma kavramı ve sürdürülebilirliğin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları hakkında geniş bir kavramsal çerçeve oluşturmak amacı ile ilk önce sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel evrimi sunulmuştur. Ardından sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramları incelenmiş ve daha sonra sürdürülebilirliğin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları açıklanarak çalışma sonlandırılmıştır.

2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Evrimi

Sürdürülebilir kalkınmanın geçmişi neredeyse iki yüzyıl öncesine kadar gitmektedir. Sürdürülebilir kalkınma fikri, Carlowitz'in orman bilimleri hakkındaki ilk kitabıyla 1713'te doğmuştur. Carlowitz, kerestenin günlük ekmek kadar önemli olacağını ve dikkatli kullanılması gerektiğini savunmuştur (Keiner, 2005: 2). Dünyanın sınırlı doğal kaynaklarının, artan insan nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamaya yetip yetmeyeceği tartışması, 1800'lerin başında İngiliz politik iktisatçı Thomas Malthus'un çalışmalarıyla başlamıştır. An Essay on the Principle of Population (1798), çevreciliğe dair bir çerçeve oluşturmuştur (Basiago, 1999:146). 19. yüzyılda, en önemli enerji kaynağı olarak odak, kömüre kaymış ve kömür yataklarının tükenebileceğine dair endişeler gündeme gelmiştir. Bu bağlamda en etkili yayın W. Stanley Jevons'un (1866) kitabındaki kömür sorusuydu. Jevons, eğer israfa yol açan kömür tüketimi değişmezse, İngiltere hâkim endüstriyel konumunu kaybedeceğini ve İngiliz kömür rezervlerinin yüzyıl içinde tükeneceğini yazmıştır (Du Pisani, 2006: 86).

1898'de yayınlanan Our Wonderful Century, 19. yüzyılın başarı ve başarısızlıklarına yönelik retrospektif değerlendirmesinde Alfred Russell Wallace, dünyanın yağmalanması üzerine bir bölüm yazmıştır. Wallece, doğanın depolanmış ürünlerinin pervasız imhasıyla yapılan hasarı tartışmış, kömür, petrol, gaz ve minerallerin sınırsızca çıkarılması ve yağmur ormanlarının sömürülmesini gelecek nesillere yapılan bir kötülük olarak bakmıştır. Bu bağlamda, 1987 Brundtland Raporunda ele alınan tüm temaların Wallace'ın metninde zaten var olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür (Du Pisani, 2006: 86). Sanayi Devrimi ve savaşlardan kaynaklanan küresel değişikliklerin bir sonucu olarak çevresel duyarlılık ve kaynak kıtlığı endişeleri iyice artmaya başlamıştır. İkinci dünya savaşı sona erdikten sonra, bilim insanı Rachel Carson'ın, DDT'nin yaygın kullanımı nedeniyle kuş hayatının tahribatını detaylandıran kitabı Silent Spring'i 1962'de yayınlamıştır. Silent Spring, kontrolsüz teknoloji kullanımının ve insan faaliyetinin çevreye verdiği zararlara dikkat çekmesiyle, dünyada çevrecilik adına önemli bir fark yaratmıştır (Tuazon vd., 2013: 40).

Bununla birlikte, her ne kadar doğanın korunması (ya da akıllı yönetim) ile sürdürülebilir kalkınmanın kalbinde yer alan ekonomik kalkınma arasındaki samimi bir bağın erken kökenleri 19. ve 18. yüzyıllara kadar uzansa da, kavramın modern anlayışı ve uluslararası topluluk düzeyinde resmen tanınması, 1972'de İsveç'te yapılan Stockholm Conference on the Human Environment ile başlamıştır. (Barral, 2012: 379). Konferans, çevre yönetiminin önemi, çevre değerlendirmesinin bir yönetim aracı olarak kullanılması ve sürdürülebilir kalkınma kavramının geliştirilmesinde önemli bir adımdır. Çevre ve kalkınma meseleleri arasındaki bağlantı güçlü bir şekilde ortaya çıkmasa bile, ekonomik kalkınma biçiminin değiştirilmesi gerektiğine dair göstergeler içermektedir (Mebratu, 1998: 500).

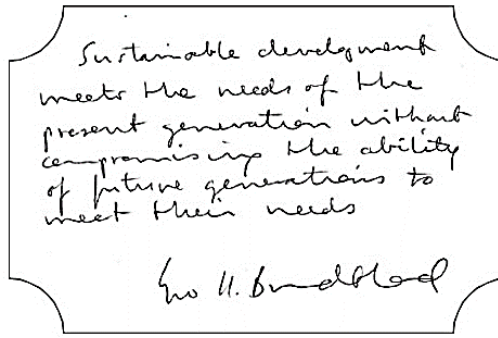
Stockholm Konferansı ile aynı zamanda gerçekleşen ve dünyada, ekonomik kalkınma paradigmasının sürdürülebilir olup olmadığını inceleyen ilk etkili çalışma, 1972'de, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde Donald ve Donella Meadows liderliğinde bir grup bilim insanının, sınırlı kaynak arzı, ekonomi ve nüfus artışı ilişkilerini bilgisayar simülasyonu ile incelediği, The Limits to Growth raporudur. Bu grup daha sonra Roma Kulübü olarak anılmıştır. Sonuçlar, sanayi toplumunun, 1960'larda ve 1970'lerde görülen ekonomik büyümeyi desteklemeye devam ederse, yakın bir tarihte çevre ve kaynak bozulmasının insanların hayatta kalmasına bir sınır getireceğini iddia etmektedir (Irurah ve Boshoff, 2003: 244; Mebratu, 1998: 501).

Sürdürülebilir kalkınma terimi ilk kez, Birleşmiş Milletler'in Norveç'ten Gro Harlem Brundtland başkanlığındaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (WCED), Our Common Future (Brundtland Raporu olarak da bilinir) raporunda, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme olarak tanımlanmıştır (Basiago, 1999: 148; Redclif, 2005: 212). Şekil 1, Gro Harlem Brundtland'ın el yazısıyla sürdürülebilir kalkınma kavramının ilk tanımını göstermektedir (Keiner, 2005: 2). Brundtland Raporu'ndaki sürdürülebilir kalkınma terimi, özünde iki temel kavram içerir (Barkemeyer ve Holt, 2014: 2):

* İhtiyaçlar kavramı, özellikle de dünyadaki yoksulların, öncelik verilmesi gereken temel ihtiyaçları ve

* Teknolojinin ve sosyal organizasyonun, çevrenin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılama becerisine getirdiği sınırlamalar fikri.

Şekil 1: Gro Harlem Brundtland'ın El Yazısı ile Sürdürülebilir Kalkınma Tanımı

Kaynak: (Keiner, 2005: 2)

Bir sonraki adım, çevre ve kalkınmayı birbirine bağlamak başlığıyla, 1992 yazında Rio de Janeiro, Brezilya'da, BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) tarafından düzenlenen, 178 ülkeden 1400 sivil toplum örgütü, 10.000 temsilci ve 114 devlet başkanının katılımıyla gerçekleşen ve Rio Dünya Zirvesi olarak adlandırılan konferans, tarihte önemli bir olaydır. Bu, Birleşmiş Milletler 'de Kuzey-Güney pazarlığının bir göstergesiydi. Konferansın kilit çıktıları; Rio Deklarasyonu, Gündem 21 (Agenda 21) ve Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu'dur. Hepsi açık bir şekilde sürdürülebilir kalkınma ile ilgilidir ve böylece Dünya Zirvesi'nin sonunda kavramın gerçekten uluslararası sahneye ulaştığı sonucuna varmak mümkündür (Paul , 2008: 578). Ardından 1995 yılında, Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi, Danimarka'da (Kopenhag) toplanmıştır. Toplantının sonunda, 186 delegenin katılımıyla 25 sayfalık bildirmede on taahhüt ve 100 sayfalık bir eylem programı açıklanmıştır. Zirvede ele alınan konular arasında yoksulluğun ortadan kaldırılması, üretken istihdamın genişletilmesi, işsizliğin azaltılması ve uluslararası/ ulusal düzeyde sosyal entegrasyonun teşvik edilmesi yer almıştır (Angus, 1995:1).

Rio Dünya Zirvesi, sera gazlarının atmosferde nihai olarak dengelenmesi için çerçeve oluşturan, ortak fakat farklılaştırılmış sorumlulukları ve ilgili yetenekleri, sosyal ve ekonomik koşulları tanıyan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (Framework Convention on Climate Change, FCCC) yol açmıştır. Sözleşme 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Daha sonra, 2005 yılında yürürlüğe giren 1997 Kyoto Protokolü, atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarının dengelenmesinin ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlı kalmanın önemini yeniden ortaya koymuştur. Protokol, katılımcı sanayileşmiş ülkelerin altı sera gazı emisyonunu - karbondioksit, metan, azot oksit, kloroflorokarbon, hidroflorokarbonlar ve perflorokarbonlar - ne ölçüde azaltması gerektiğine ilişkin yönergeler ve kurallar içermektedir. Protokol ayrıca sanayileşmiş ülkelerin 2008-2012 yılları arasında, sera gazı emisyonlarını,

1990 seviyelerine göre % 5.2 azaltmasını istemektedir ancak tek başına 2100 yılına kadar iklim değişikliğinin istikrarını sağlamak için yetersizdir (Sathaye vd., 2006: 314; Gundimeda, 2004: 329).

Eylül 2000'deki Birleşmiş Milletler Milenyum Zirvesi'nde BM üye ülkeleri, devletler yerine insanları BM gündeminin merkezine koyarak önemli bir adım daha atmıştır. Toplanan dünya liderleri, Milenyum Bildirgesi'nde kalkınma, çevre, insan hakları, savunmasızların korunması, Afrika'nın özel ihtiyaçları ve BM kurumlarının reformları yoluyla barışa dokunan kritik bir dizi geniş hedef üzerinde anlaşmıştır. Bu hedefler, bugüne kadarki en büyük Birleşmiş Milletler Genel Kurulu olan 189 üye devletin bir taahhüdünü temsil etmektedir. 2001 yazında yürürlüğe giren Milenyum Bildirge 'sinde şimdi tanıdık olan 8 hedefin (MDGs) kodlanması etkilidir (Doyle ve Stiglitz, 2014:1; Shaw, 2006: 207):

1) Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak (2015 yılına kadar günde bir dolardan az gelire yaşayan insanların ve açlıktan muzdarip olanların oranını yarıya indirmek)

2) Evrensel ilköğretim seviyesine ulaşmak (2015 yılına kadar tüm erkek ve kız çocuklarının ilköğretimi bitirdiğinden emin olmak)

3) Cinsiyet eşitliğini desteklemek ve kadınları güçlendirmek (ilköğretim ve ortaöğretimdeki cinsiyet eşitsizliklerini tercihen 2005 yılına kadar ve tüm düzeylerde 2015 yılına kadar ortadan kaldırmak)

4) Çocuk ölüm oranını azaltmak (2015 yılına kadar beş yaşın altındaki çocuklar arasında ölüm oranını üçte iki oranında azaltmak)

5) Anne sağlığını iyileştirmek (2015 yılına kadar doğumda ölen kadınların oranını dörtte üç azaltmak)

6) HIV / AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele etmek (2015 yılına kadar HIV / AIDS, sıtma ve diğer önemli hastalıkların insidansını durdurmak ve tersine çevirmek)

7) Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması (2015 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ülke politikalarına ve programlarına entegre etmek ve çevresel kaynakların kaybını tersine çevirmek; güvenli içme suyuna erişimi olmayan insanların oranının yarıya indirmek; 2020 yılına kadar, en az 100 milyon gecekondulu sakininin yaşamında önemli iyileşme elde etmek)

8) Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirmek (ulusal ve uluslararası düzeyde iyi yönetim, kalkınma ve yoksulluğun azaltılması taahhüdünü içeren açık bir ticaret ve finansal sistem geliştirmek; gelişmekte olan ülkelerin borç sorunları ile kapsamlı bir şekilde ilgilenmek; gençler için uygun ve üretken işler geliştirmek; ilaç şirketleri ile işbirliği içinde, gelişmekte olan ülkelere uygun fiyatlı temel ilaçlara erişim sağlamak; özel sektörle işbirliği içinde, yeni teknolojilerin, özellikle de bilgi ve iletişim teknolojilerinin avantajlarından yararlanmak)

26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihlerinde Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (WSSD), 1992 Rio Dünya Zirvesi'nden bu yana sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çok taraflı bir taahhüdü güçlendirmeyi ve gelişmeleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Hükümetler ve sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve bilim insanlarından oluşan 20.000'den fazla katılımcı, çevresel bozulma ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki artan zorlukları ele almak için bir araya gelmiş ve sivil toplumu küresel anlaşmalara ve eylem planlarına dahil etmek için yeni bir yaklaşım ortaya çıkarmıştır: BM Paydaş Forumu Uygulama Konferansı (IC). Konferans, 4 ana konuyu ele almıştır: su, enerji, sağlık ve tarım. Her tema toplamda 25 alt gruba ayrılmıştır. Bu alt gruplar kabaca: kapasite geliştirme; operasyonel geliştirme projeleri; ağ ve bilgi oluşturma; araştırma ve politika; ve kamuoyu bilincidir. Konferans temaları, Rio'da oluşturulan ve daha sonra Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne dönüşen Uluslararası Kalkınma Hedefleri'nden (İDG) uyarlanmıştır (Carr ve Norman, 2007:1-2; La Vina vd., 2003: 1).

Brezilya'da 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Rio+20, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (UNCSD), 1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın 20.yıldönümünü ve Johannesburg, 2002'de Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin (WSSD) 10. yıldönümünde gerçekleşmiştir. Rio + 20 müzakerecileri, her ne kadar evrensel sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ve isteklerini ortaya koymak için The Future We Want (Rio + 20 sonuç belgesi) adlı ortak bir bildiriye kabul etmeyi başarmış olsalar da, Zirve, cesur eylemlerin olmaması, yeterli pragmatik katılımların ve hedeflerin eksikliğinden dolayı eleştirilmiştir. Rio + 20, yasal olarak bağlayıcı bir anlaşma sağlayamamış ve ülkeler yalnızca kendi sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için gönüllü taahhütleri kabul etmişlerdir (Langlois vd.,2012: 1-2).

Bir dizi sürdürülebilir kalkınma hedefi oluşturma kararı, 2012 Birleşmiş Milletler (BM) Rio + 20 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansının en somut sonucu olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, paylaşılan ve kalıcı bir refah için çoklu ölçeklerde yol gösterici olarak işlev görme potansiyeline sahiptir. Ayrıca, Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin (MDG) kalkınma gündeminin ötesinde, sosyal, ekonomik ve çevresel hedefleri bütünleştiren, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için hedefler içeren evrensel olarak ilgili bir gündeme doğru ilerlemek için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Bu sebeple, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Açık Çalışma Grubu (OWG) 17 hedef ve 169 amaç önermiştir. Bu amaç ve hedefler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin, Eylül 2015'te BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi ile sonuçlanan resmi müzakerelerin temelini oluşturmuştur (Hajer, vd., 2015: 1652).

Eylül 2015'te BM Genel Kurulu, 2030 yılına kadar sürecek olan sürdürülebilir kalkınma gündeminin temel taşı oluşturan yeni bir çerçevenin ana hatlarını belirten bir karar olan Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi' ni (Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development) kabul etmiştir. Bu yeni çerçeve, sürdürülebilir kalkınma hedefleri olarak adlandırılan 17 evrensel hedef ve 169 amaç belirleyerek 2015 yılında sona eren Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDG) çerçevesinin yerini almıştır. Hedeflere ulaşma yolundaki ilerlemeyi ölçmek için, BM İstatistik Komisyonu, hedeflerle uyumlu bir gösterge çerçevesi hazırlamakla birlikte Kurumlar Arası ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedef Göstergeleri Uzman Grubu (IAEG-SDG) oluşturmuştur. IAEG-SDG'ler 169 hedefe ulaşılmasını ölçmek için toplam 230 gösterge açıklamıştır (GBD 2015 SDG Collaborators, 2016: 1813).

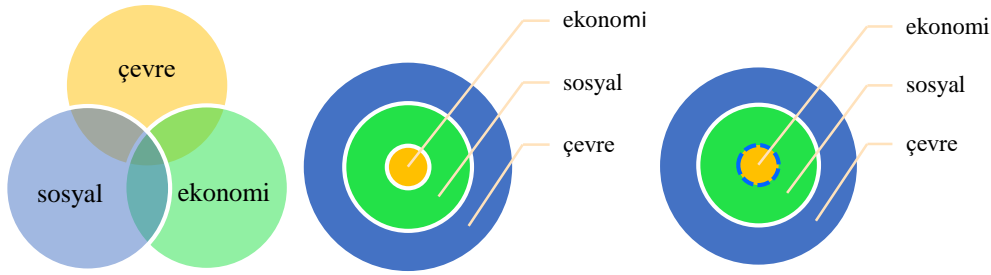
3. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, üç ahlaki zorunluluğa dayanmaktadır: İnsan ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal eşitliği sağlamak ve çevresel sınırlara saygı göstermek (Holden vd., 2017: 4). Genellikle sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal ve finansal/ekonomik olmak üzere üç sütundan oluşan üçlü alt çizgiye atıfta bulunur. Sürdürülebilirliğin en yaygın olarak kullanılan tanımı, sürdürülebilir kalkınma üzerine odaklanan, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme biçimindedir (Pitelis, 2013: 3).

Sürdürülebilir kalkınma, doğal çevreyi ve sosyal eşitliği koruyan ve geliştiren ekonomik ve sosyal kalkınma türlerini kapsamaktadır. Bu geniş tanım açıkça üç temel yönün (ekolojik, ekonomik ve sosyal) olduğunu ve ekolojik yönün ve sosyal eşitliğin birincil olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca, bu tanım çevre, ekonomi ve toplum arasındaki birini elde etmek için diğerinden vazgeçme durumunu da önlemektedir. Çevreyi ve sosyal eşitliği koruyup geliştirmesi koşuluyla her türlü sosyal veya ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olduğunu da belirtmektedir. Burada kullanılan kalkınma, sosyal ve ekonomik gelişmeyi kapsamaktadır. Ekonomik büyümeyi içerebilir veya içermeyebilir. Vurgu, ekonomik büyümenin kendisi değil, ekolojik iktisatçı Herman Daly tarafından tartışıldığı gibi, insan refahında ve insan potansiyelinin açığa çıkarılmasında niteliksel iyileştirme (Diesendorf, 2000: 3-4).

Şekil 2'in ilk Venn şemasında görüldüğü gibi, işletmeler operasyonlarında üç sütuna eşzamanlı önem verdiğinde, (üç sütun arasındaki ortak alan) gerçek sürdürülebilirliğe ulaşabilmektedir. İkinci ve üçüncü Venn diyagramlarında, çevresel sürdürülebilirlik hem sosyal hem de ekonomik sütunları kapsamaktadır. Dolayısıyla, bir kuruluş çevresel odağından sapmazsa, kaçınılmaz olarak sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe ulaşacaktır. 3. Venn şemasında çevresel boyut, sosyal ve ekonomik sütunlar arasındaki tanımlayıcı sınırların azalmaya başladığı uzun vadeli performansa vurgu yapmaktadır. Elkington, işletmelerin sadece kâr ve çıktıları en üst düzeye çıkararak değerini arttırmaya değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal konulara eşit olarak odaklanmaları gerektiğini savunmaktadır (Ebner ve Baumgartner , 2006: 2; Arya vd., 2020: 75).

Şekil 2: Sürdürülebilirliğin Üçlü Alt Çizgisi Kavramsallaştırması

Kaynak: (Arya vd.,2020: 75)

Üçlü alt çizgi (TBL) kavramı, 1997'de çevreci ekonomist John Elkington tarafından geliştirilmiştir. Elkington, aynı anda üç sürdürülebilirlik sütununun en azından temel seviyesine ulaşmadan, istenen düzeyde ekolojik veya sosyal ekonomik sürdürülebilirliğin (ayrı ayrı) elde edilmesinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. (McKenzie , 2004: 6). Üçlü alt çizgi konsepti, geleneksel ekonomik ölçütlere sosyal ve çevresel boyutlar ekleyerek performansı ölçmek için genişletilmiş bir temeldir. TBL raporlaması yapan şirketlerin çoğu, istihdam ettikleri bölgelerdeki istihdam ve genel ekonomi üzerinde önemli etkisi olan çok uluslu şirketlerdir. (Wikström, 2010: 100).

İnsan toplumunun bir parçası olduğu toplam sistem, çok sayıda bileşen sisteminden oluşur. Bireysel bileşen sistemleri düzgün bir şekilde işlevini yerine getiremezse, bütünsel olarak çalışamaz ve uygulanabilir ve sürdürülebilir değildir. Sürdürülebilir kalkınma, ancak bileşen sistemlerin yanı sıra toplam sistem uygulanabilir olduğunda mümkündür. Sürdürülebilir kalkınma yönünün belirsizliğine rağmen, temel bileşen sistemlerini tanımlamak ve her bir sistemin ve toplam sistemin yaşayabilirliği hakkında temel ve güvenilir bilgi sağlayabilecek göstergeleri tanımlamak gerekir (Harris, 2000: 7).

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel kaygılarla sınırlı değildir, aynı zamanda ekonomik ve sosyal kaygılara odaklanmayı da içerir. Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik faaliyetler, az gelişmiş ülkelerde yoksulluk ve bozulma sorunları ile yakından bağlantılı olduğu için, sürdürülebilir kalkınmayı dikkate alan bir strateji bu bağlantıyı tanımalı ve işletmelerin faaliyetlerinden etkilenen daha az gelişmiş pazarlar için çevresel yükü azaltmaya ve ekonomik faydaları artırmaya yönelik olmalıdır (Montiel ve Delgado-Ceballos, 2014: 10).

Sürdürülebilir kalkınma, mevcut ve gelecek nesiller için daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamakla ilgilidir. Bu, bir bütün olarak dünyada aynı anda dört temel hedefe ulaşılmasını gerektirir (Zabihi vd., Habib, 2012: 571):

- * Herkesin ihtiyaçlarını tanıyan sosyal ilerleme
- * Çevrenin etkin korunması

* Doğal kaynakların ihtiyatlı kullanımı

* Yüksek ve istikrarlı ekonomik büyüme ve istihdam seviyelerinin sürdürülmesi

Diğer taraftan, Parris ve Kate (2003) çalışmalarında sürdürülebilir kalkınmayı ölçmek ve karakterize etmek için 12 indikatör belirlemiştir (Parris ve Kates, 2003: 4). Tablo 2, söz konusu 12 indikatörün bir özetini sunmaktadır:

Tablo 2: Sürdürülebilir Kalkınmayı Ölçmek İçin Kullanılan Göstergeler

Gösterge	Açıklama
Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UN CSD)	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın doğrudan bir sonucu olarak, 1992 yılında Ekonomik ve Sosyal Konseyin himayesinde oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, çevresel, ekonomik ve kurumsal yönlerini kapsar. Asıl amaç, sonunda kapsamlı bir karşılaştırmalı zaman serisi veri seti olarak yayınlanabilecek ortak ülkeler düzeyinde göstergeler kümesi oluşturmak olsa da, son CSD müzakereleri, sadece ulusal düzeyde ülkeler tarafından gönüllü olarak kullanılmak üzere tasarlandıklarını, ülkelere özgü koşullara uygun olduklarını vurgulamıştır
Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri Danışma Grubu (CGSDI)	Alanında uzman kişilerden oluşan uluslararası bir panel olan CGSDI, 1996'da Wallace Global Fonu'ndan, göstergeler üzerindeki uluslararası çalışmaları uyumlu hale getirmek ve tek bir sürdürülebilirlik endeksi yaratma için kurulmuştur. Bu çalışma, 100'den fazla ülke için 4 kümeye (çevre, ekonomi, toplum ve kurumlar) düzenlenmiş 46 göstergeden oluşan bir dizi sürdürülebilirlik panosu oluşturur. Buna paralel olarak, CGSDI, kullanıcıların bireysel göstergelerden toplam puanları hesaplamak ve toplanan sonuçları grafiksel olarak analiz etmek için alternatif yöntemler seçmelerine izin veren bir yazılım paketi geliştirmiştir
Refah Endeksi	Refah Endeksi, 180 ülke için 88 göstergenin bir bileşimidir. Göstergeler iki alt endekte toplanır (insan sağlığı ve ekosistem sağlığı). İnsan refah endeksi, sırayla sağlık ve nüfus, zenginlik, bilgi ve kültür, topluluk ve eşitlik endekslerinin bir bileşimidir. Ekosistem refah endeksi, toprak, su, hava, türler ve genler ve kaynak kullanımı endekslerinin bir bileşimidir.
Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi	Dünya Ekonomik Forumu'nun çevresel sürdürülebilirlik endeksi, aynı zamanda 148 ülke için 68 göstergeden türetilen bir birleşik endekstir. Bu göstergeler, 5 bileşen ve 20 temel gösterge olarak toplanır: çevre sistemleri (hava ve su kalitesi, su miktarı, biyolojik çeşitlilik ve arazi); çevresel streslerin azaltılması (hava kirliliği, su ve ekosistem stresleri, atık ve tüketim baskıları ve nüfus artışı); insan savunmasızlığının azaltılması (temel insan beslenmesi ve çevre sağlığı); sosyal ve kurumsal kapasite (bilim ve teknoloji, tartışma özgürlüğü, çevresel yönetim, özel sektör duyarlılığı ve eko-verimlilik); ve küresel yönetim (sera gazı emisyonlarını ve sınır ötesi çevresel baskıları azaltmak için uluslararası işbirliği çabalarına katılım)
Global Senaryo Grubu	Global Senaryo Grubu, ulusal ve uluslararası eşitlik, açlık, enerji ve su kullanımı, ormansızlaşma, karbon emisyonları, sülfür emisyonları ve toksik atıkların özelliklerini tanımlayan 65 gösterge seti kullanmaktadır. Diğer retrospektif çabaların aksine, bu göstergeler, 2050 yılına kadar sürdürülebilirlik sorununa gelecekteki küresel yanıtların dört alternatif senaryosunu karakterize etmektedir: piyasa güçleri, politika reformu, kale dünyası ve büyük geçiş
Ekolojik Ayak İzi	İlerlemeyi yeniden tanımlamak iki sürdürülebilirlik endeksi üretir: ekolojik ayak izi ve gerçek ilerleme göstergesi. Ekolojik ayak izi, dünyanın yeni kaynaklar yaratma ve atıkları emme kapasitesine göre tüketim ve atıkların küresel ve ülke bazında hesaplanmasıdır. Ekin ve otlak alanlarının, ormanların, balıkçılığın, altyapının ve fosil yakıtların kullanımını yönetmeye yönelik etki önlemlerinden oluşturulmuştur. Bu önlemler daha sonra her bir kaynağın küresel stoku ile karşılaştırılır
Orijinal İlerleme Göstergesi	Orijinal İlerleme Göstergesi (GPI), suç, kirlilik ve aile sorunları gibi faktörleri çıkarırken, hane halkı ve gönüllü çalışmaların ekonomik katkılarını içeren ABD'nin ekonomik performansının bir ölçüsüdür. GPI, ulusal hesap sistemlerine ekonomik dışsallıkları dâhil etme çabalarının önemli bir örneğidir

Tablo 2 (devamı)

Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ile ilgili ABD Kurumlar Arası Çalışma Grubu (IWGSDI)	Ulusal bir çabanın başka bir örneği olan IWGSDI, 13 ekonomik gösterge, 16 çevresel gösterge ve 11 sosyal göstergeden oluşan bir koleksiyondur. Göstergelerin bileşik endekslerini oluşturmak için hiçbir çaba gösterilmez. Bununla birlikte, 40 göstergeden 30'u sürdürülebilir kalkınma ile ilgili net bir etkisi olan eğilimleri, 30'unun 17'si de olumlu ulusal eğilimleri göstermektedir.
Kosta Rika Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri Sistemi	Ulusal ölçekte bir gayretin diğer örneği, ilk kez 1998'de yayınlanan Kosta Rika'nın Sürdürülebilir Kalkınma için Göstergeler Sistemi'dir. ABD'nin çabalarının aksine, Kosta Rika, ülkenin birincil istatistiksel özetini düzenlemek için sürdürülebilir kalkınma kavramını kullanır. Sonuç, şu anda 3 geniş kategoride düzenlenmiş 255 istatistik tablosu içeren bir özetir: sosyal (83 tablo), ekonomik (97 tablo) ve çevresel (75 tablo). Diğer ulusal istatistiksel özetlerde olduğu gibi, sunum neredeyse hiç yorum ya da genel değerlendirme ve grafiklerin gereksiz kullanımı olmaksızın gerçeğe yakındır
Boston Göstergeleri Projesi	Bu çaba, sivil sağlık, kültür, ekonomi, eğitim, çevre, barınma, sağlık, güvenlik, teknoloji ve ulaşım olmak üzere 10 temada düzenlenen 159 göstergelyi değerlendirir. Rakamlar mahalle tarafından, bir bütün olarak Boston için ve daha geniş metropol alanı için verilir. Her tema tarihsel ve bölgesel bağlamı, şehir genelinde odaklanmayı, komşuluk odağını ve kalan zorlukları gösteren bir anlatı içerir. IWGSDI'da olduğu gibi, bileşik endeksler oluşturmak için hiçbir çaba gösterilmez
ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı Devlet Başarısızlığı Görev Gücü	Bu grup, 1956–1996 yılları arasında (devlet başarısızlığı olarak adlandırılan) savaşlar, soykırımlar, politikalar, olumsuz ya da yıkıcı rejim krizleri gibi ülkelere ait tarihsel bir kayıt oluşturmuştur. Daha sonra, bu tür olayların başlangıcını iki yıl önceden tahmin edebilen göstergeleri indüktif olarak bulmak için kademeli olarak çok değişkenli regresyon ve sinir ağları gibi veri madenciliği tekniklerini kullanmıştır. Sosyal, ekonomik, politik ve çevresel konuları kapsayan 75 göstergeli bir havuzu bulunmaktadır. Küresel bazdaki en iyi model, bebek ölümleri, ticaret açığı [(ithalat ihracatı) / GSYİH] ve demokrasi düzeyi göstergelerini kullanmıştır. Bu basit model, arızanın yaklaşık üçte ikisini tahmin edebilir ve başarısız olmama nedenleri doğru bir şekilde ortaya çıkabilir
Küresel Raporlama Girişimi	Sürdürülebilirlik sadece ülkeler, bölgeler, şehirler için değil, diğer nesnelere için de ölçülebilir. Örneğin, şirketlerin sürdürülebilirliğinin derecelendirilmesine artan bir ilgi vardır. Bu çabaların en göze çarpanı, başlangıçta işletmeler ve nihayetinde herhangi bir kuruluş, hükümet veya sivil toplum örgütü için ekonomik, çevresel ve sosyal performansın raporlanması için küresel olarak uygulanabilir kılavuzlar oluşturma çabası olan Küresel Raporlama Girişimi'dir. Bu kılavuz ilkeler, bu kuruluşlar tarafından rutin olarak raporlanması gereken üç sektörün her biri için göstergeleri belirtir

Kaynak: (Parris ve Kates, 2003: 4-8)

4. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerin çevresel sonuçlarını tam olarak dikkate alan, değiştirilebilir veya yenilenebilir ve dolayısıyla tükenmeyen kaynakların kullanımına dayanan ekonomik kalkınmadır. Oxford İngilizce Sözlüğü sürdürülebilirliği, belirli bir oranda veya seviyede tutulabilme olarak tanımlar. İşletme açısından sürdürülebilirlik, bir işletmenin çevreyi korurken kâr elde etme yeteneğidir. Sürdürülebilirliğin erken tanımları temel olarak makro düzeyde bir bakış açısına sahiptir ve ilgi, sürdürülebilir doğal kaynak çıkarımı seviyelerini ve aynı zamanda ekonomik üretim ve tüketimi nasıl kontrol edeceğini tahmin etmeye yoğunlaşmıştır. Sürdürülebilirliğe yapılan ilk bilimsel katkılar doğal kaynakların kullanımına ve bunların yaşam kalitesi üzerindeki etkisine odaklanmış ve daha sonra ana hedef kitlesi olan gelecek nesiller ile ekonomi, çevre ve sosyal alanlarla ilişkileri dâhil edilmiştir. Kuruluşlar, sürdürülebilir koşullar oluşturmak için mevcut araçlar olarak kabul edilmiştir (Wikström, 2010: 99-100; Caniato vd., 2012: 660).

Sürdürülebilirlik, sistemi bir bütün olarak istikrarsızlaştırmadan şekillendirmesi gereken sosyal ve ekolojik sistemler arasındaki ilişkidir. Sistem teorisi bakışıyla, sürdürülebilirlik, bağlantılı alt

sistemlerin hem işlevselliğini hem de esnekliğini korumayı ve böylece tüm sistemi sabit tutmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik araştırması, sadece ekolojik süreçlerle ilgili değil, aynı zamanda toplumun doğa ile etkileşimlerini ilgilendiren sosyal süreçleri kavramakla da ilgilidir. (Littig ve Griebler, 2005: 7). Sürdürülebilirlik, yalnızca ekolojik, sosyal ve ekonomik konuların entegrasyonunu, yaygın istişareleri ya da yaşam kalitesini iyileştirmeyi kapsamaz; bir şeyi korumak veya sürdürmekle ilgilidir. (McKenzie, 2004: 5).

Çok zayıf sürdürülebilirlik kuralı, sermaye varlıklarının toplam stokunun zaman içinde sabit kalmasıdır. Bu kural, böyle bir azalmayı telafi etmek için başka bir sermaye varlığının (veya varlıkların) artırılması koşuluyla bir varlığın azaltılmasına izin verir. Bu nedenle, doğal sermayenin her azalması, başka bir formdaki veya doğal/insan yapımı sermaye formlarındaki bir artışla dengelenmelidir. Zayıf sürdürülebilirlikte, ekolojik krizin mevcut toplumsal yapılar ve ekonomik kurumlar içinde ele alarak çözülebileceği varsayılmaktadır. Hiçbir radikal paradigma değişimi gerekli görülmemektedir. Güçlü sürdürülebilirlik savunucuları, bazı kritik doğal sermayelerin yerine başka sermaye biçimleri getirilemeyeceği için, toplam sermaye miktarını korumanın yeterli olmadığı; doğal sermayenin de korunması gerektiğini iddia etmektedir. Çok güçlü sürdürülebilirlik perspektifi, küresel taşıma kapasitesine göre insani gelişme ölçeğine odaklanmaktadır. Bu görüşe göre, insani gelişme, küresel taşıma kapasitesine ulaştığında, hiçbir doğal sermaye biçimi ikame edilemez, bu nedenle insani gelişmenin mutlak sınırları vardır (Holden vd., 2014: 132; Laine, 2005: 4).

Kaynak kıtlığı ve işletme maliyetleri, iş dünyasının sürdürülebilirliğe odaklanmasının nedenleri arasındadır. Ek olarak işletmeler günümüzde, doğal kaynakların kullanımı ve yönetimi konusunda daha fazla şeffaflık, sorumluluk ve hesap verebilirlik baskısı altındadır. Kirlilik, ekonomik atıkların bir tezahürüdür ve kaynakların eksik kullanımını içerir. Kirliliğin azaltılması genellikle kaynak kullanımında verimliliği artırmaya eşdeğerdir. Ayrıca, girdi faktörlerinin daha fazla tüketimi ve istenmeyen çıktılarının daha fazla üretimi, endüstriyel sistemi ekolojik olarak sürdürülemez hale getirmektedir (Gatimbu vd., 2018: 1765). Sürdürülebilir yönetim, işletmeler için kritik önemini giderek artırmaktadır. Üstün kaynaklara sahip firmaların pazarda rekabet avantajı kazanma olasılığı daha yüksektir. Bu tür rekabet avantajlarına ulaşmanın bir yolu, çevresel sürdürülebilirlik stratejilerinin uygulanmasıdır (Knight vd., 2019: 25; Shou vd., 2019: 1).

İşletmelerin sürdürülebilirlik arayışındaki kilit rolü, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kurumsal sürdürülebilirlik, bir işletmenin ticari faaliyetlerinde ve paydaşlarla etkileşimlerinde, sosyal ve çevresel endişelerin gönüllü olarak dâhil edilmesidir. Kurumsal sürdürülebilirlik, hesap verebilirliği, çevresel ve sosyal bileşenleri içerecek şekilde ekonomik odağının ötesine genişletir. İşletmelerin geleneksel ekonomik sorumlulukları, müşteri değeri yaratma ve finansal performans ile ilgilidir. Sosyal sorumlulukları, toplum üzerindeki etkiler, bireylerin ve toplulukların refahı (örn: çalışan sağlığı, sosyal eşitlik, etik, ortaklıklar vb.) ile ilgilidir. Çevresel sorumlulukları, doğal çevreye ilişkin faaliyetlerine odaklanır ve ekolojik ayak izini azaltmak, çevreyi korumak ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını azaltmak gibi faaliyetler içerir (Ozanne vd., 2016: 250).

İşletmelerin sürdürülebilirlik yönetimi için kullanabileceği çeşitli araç ve yöntemler bulunmaktadır. (Arena vd., 2009: 210). Yaşam döngüsü değerlendirmesi (LCA), bir ürünün yaşam döngüsü boyunca, yani hammadde ediniminden üretim ve kullanım aşamalarına, atık yönetimine kadar kullanılan çevresel etkileri ve kaynakları değerlendirmek için bir araçtır (Finnveden vd., 2009: 1). Yaşam döngüsü maliyetlendirmesi (LCC), ürün ve hizmetlerin yaşam döngüleri boyunca ekonomik etkilerini ele almaktır. ISO 14000 serisi, bir ürün veya hizmetin kullanım ömrü boyunca çevresel etkilerini dikkate almak için uluslararası bir standart yöntemi belirler (Hutchins ve Sutherland, 2008: 1689).

Sürdürülebilirlik kavramın yaygın olarak kullanılmasına rağmen, sürdürülebilirliği neyin oluşturduğuna çok net bir anlaşma yoktur. Tanım, uygulamanın ölçeğine ve içeriğine göre değişmektedir (Vos, 2007: 1). Tablo 3'te sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ilgili literatürde yapılan tanımların bir özeti sunulmaktadır:

Tablo 3: Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Tanımları

Yazar(lar)	Yıl	Tanım
World Commission on Environment & Development	1987	Sürdürülebilir Kalkınma: Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma
Swaney	1987	Sürdürülebilirlik: Güçlü bir mali tabanı korumaya çalışırken doğal kaynakları bozmayacak veya yok etmeyecek uygulamaları benimsemek
IISD, 1992	1992	Sürdürülebilirlik: Günümüzde işletmenin ve paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılayan iş stratejilerini ve faaliyetlerini benimsemek, aynı zamanda insanı korumak, sürdürmek ve güçlendirmek, gelecekte ihtiyaç duyulacak insan ve doğal kaynakları korumak, sürdürmek ve geliştirmek
Starik ve Rands	1995	Sürdürülebilirlik: Bir veya daha fazla kuruluşun, bireysel veya toplu olarak, uzun süreli zaman dilimlerinde var olma ve gelişebilme yeteneği (diğer toplulukların varlığına ve gelişmesine izin verilecek şekilde)
Shrivastava	1995	Sürdürülebilirlik: Kaynakların tükenmesi, enerji maliyetlerindeki dalgalanmalar, ürün yükümlülükleri, kirlilik ve atık yönetimi ile ilgili uzun vadeli riskleri azaltma potansiyeli
Gladwin, Kennelly ve Krause	1995	Sürdürülebilir kalkınma: Kronik tehditlerden güvenlik ve biyolojik çeşitlilik kaybı, iklim değişikliği, tatlı su kıtlığı, gıda güvensizliği ve nüfus artışı dâhil olmak üzere zararlı bozulmalardan korunmayı gerektiren bir güvenlik kavramını
Costanza ve Patten	1995	Sürdürülebilir bir sistem hayatta kalan veya devam eden sistemdir
Callicott ve Mumford	1997	Ekolojik Sürdürülebilirlik: Ekosistemin sağlığından ödün vermeden insan ihtiyaçlarını karşılamak
United Nations Environment Programme Finance Initiative	1997	Sürdürülebilir kalkınma, mevcut ve gelecek nesillerin çıkarlarını dengelemek için ekonomik ve sosyal kalkınma ile çevrenin korunması arasında pozitif bir etkileşime dayanmaktadır
AccountAbility	1999	Kurumsal Sürdürülebilirlik: Bir kuruluşun (veya toplumun) doğal, sosyal ve beşeri sermaye üzerindeki etkisini dikkate alarak faaliyetlerini süresiz olarak sürdürme yeteneği
Dyllick ve Hockerts	2002	Kurumsal Sürdürülebilirlik: Bir işletmenin doğrudan ve dolaylı paydaşlarının (hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, baskı grupları, vb.) ihtiyaçlarını, gelecekteki paydaşların ihtiyaçlarını da karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılamak
Sikdar	2003	Sürdürülebilirlik: Ekonomik kalkınma, çevresel yönetim ve sosyal eşitlik arasında akıllı bir denge
McKenzie	2004	Sosyal sürdürülebilirlik: Topluluklar içinde yaşamı iyileştiren bir koşul ve bu koşula ulaştırabilecek bir süreç
Berglund	2005	Sürdürülebilir kalkınma: Biyosferin insan kullanımının yönetimi, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama potansiyelini korurken mevcut nesillere en büyük sürdürülebilir faydayı sağlayabilir
Steurer, Langer, Konrad ve Martinuzzi	2005	Sürdürülebilir kalkınma, genellikle uzun vadede çok çeşitli yaşam kalitesi sorunlarına değinen toplumsal rehberlik modeli iken, kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin kısa ve uzun vadeli, ekonomik, sosyal ve çevresel performansını ele alan kurumsal bir yol gösterici modeldir

Tablo 3 (devamı)

United Nations General Assembly	2005	Ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan sürdürülebilir kalkınma, Birleşmiş Milletler faaliyetlerinin kapsayıcı çerçevesinin kilit bir unsurunu oluşturmaktadır
European Commission	2007	Sürdürülebilir kalkınma: Acil ve uzun vadeli ihtiyaçları, yerel ve küresel ihtiyaçları birleştiren ve sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçları insan ilerlemesinin ayrılmaz ve birbirine bağlı bileşenleri olarak gören ilerleme
Glavie ve Lukma	2007	Sürdürülebilir tüketim: herkesin daha sorumlu davranışları ile sosyal ve çevresel dengesizliklere uygulanabilir çözümler bulmak
Carter ve Roger	2008	Sürdürülebilirlik: Bir işletmenin ve tedarik zincirlerinin uzun vadeli ekonomik performansını iyileştirmek için, organizasyonlar arası iş süreçlerinin sistematik koordinasyonunda, sosyal, çevresel ve ekonomik hedeflere stratejik, şeffaf entegrasyonu ve ulaşılması
Eltayeb , Zailan ve Filho	2010	Sürdürülebilirlik: Kullanılan enerjinin en aza indirilmesini ve üretilen atıkların verimli kullanılmasını teşvik eden organizasyonel uygulama. Böylece işletmelerin insanlar üzerindeki eylemlerinin olumsuz etkileri azaltılabilir
Jones and Kramer	2010	Sürdürülebilirlik: Sosyal ve beşeri sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarının karşılanması ile uzun vadede gelişecek sosyal ilişkilerin sürdürülmesini içerir. Çevresel sürdürülebilirlik, günümüz ve gelecek nesiller için biyosferin korunması ve yenilenmesini ifade etmektedir. Finansal sürdürülebilirlik, kuruluşun sahiplerinin ihtiyaçlarını şimdi ve gelecekte karşılama yeteneğidir
Bansal	2010	Sürdürülebilirlik: Entegre ekonomik, sosyal ve çevresel sistemler yoluyla esnek kuruluşların oluşturulması
Slawinski ve Bansal	010	Sürdürülebilirlik, işletmelerin uzun vadeli finansal, sosyal ve çevresel performanslarından ödün vermeden kısa vadeli finansal, sosyal ve çevresel taleplere cevap verme yeteneği
Chabowski Mena ve Gonzalez	011	Sürdürülebilirlik: Geleceğe odaklanmaya yardımcı olabilecek yetenekler geliştirirken mevcut gereksinimleri karşılamak için benimsenen bir yaklaşım
Morelli	011	Çevresel Sürdürülebilirlik: Mevcut ve gelecek nesillerin kaynak ve hizmet ihtiyaçlarını, bunları sağlayan ekosistemin sağlığından ödün vermeden karşılamak
Hassini, Surti ve Searcy	012	Sürdürülebilirlik: Ekonominin, çevrenin ve toplumun refahını sürdürmek için uzun vadeli hedeflerle iş yapma yeteneği

Kaynak: Bhanot vd.,2019: 43; Ahi ve Searcy, 2013: 331; Wiese vd., 2012: 321

4.1. Sosyal Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirliği kavramsallaştırmanın zorlukları, analitik, normatif ve politik yönler arasında net bir farklılaşma olmaması ve insanların bir diğerine öncelik verebilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun bir nedeni, analitik olduğu kadar normatif bir anlamı olan sosyal kelimesinin geniş ve çok yönlü çağrışımında zaten bulunabilir (Littig ve Griebler, 2005: 5). Sosyal sürdürülebilirliğin en yaygın tanımı, topluluklar içinde olumlu bir koşul ve bu koşula ulaşabilecek bir süreçtir. Bu tanım, aşağıdaki ilkeleri içerir (Morelli, 2011: 3):

- * Kilit hizmetlere erişim eşitliği
- * Kuşaklar arası eşitlik
- * Farklı kültürlere değer veren bir ilişkiler sistemi
- * Vatandaşların, özellikle yerel düzeyde siyasi katılımı
- * Topluluk olma duygusu

- * Sosyal sürdürülebilirlik bilincini iletmek için bir sistem
- * Bir toplumun mümkün olan yerlerde kendi ihtiyaçlarını karşılaması için mekanizmalar
- * Topluluk eylemiyle karşılanamayan ihtiyaçları karşılamaya yönelik siyasi savunuculuk

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutuna yaklaşımlar, ekonomik boyutuna yaklaşımlar kadar çeşitlidir. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal değerlerin, sosyal kimliklerin, sosyal ilişkilerin ve sosyal kurumların geleceğe ne ölçüde devam edebileceği olarak tanımlanabilir. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumun bütünlüğünün ve ortak hedeflere yönelik çalışma yeteneğinin korunmasını gerektirir. Sağlık ve esenlik, beslenme, barınma, eğitim ve kültürel ifade gibi bireysel ihtiyaçları karşılamalıdır (Moldan vd.,2012: 5).

Sürdürülebilir kalkınma söyleminin önemli bir kısmı artık sosyal eşitliğin önemini vurgulamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, sivil toplumun evrimi ile uyumlu, kültürel ve sosyal olarak farklı grupların uyumlu bir şekilde birlikte yaşamalarını sağlayan bir ortam yaratırken, aynı zamanda toplumun bütün kesimleri için yaşam kalitesinde iyileşmelerle sosyal entegrasyonu teşvik eden gelişme ve/veya büyümedir. Bu tanım, toplumsal sürdürülebilirliği toplumun kolektif işleyişi ve bireysel yaşam kalitesi meseleleri açısından ele almaktadır. Kentsel sosyal sürdürülebilirlik ise, bir kentin insan etkileşimi, iletişim ve kültürel gelişim için uzun vadeli, uygulanabilir bir ortam olarak işlev görme yeteneğidir. (Bramley ve Power, 2009: 31). Sosyal sürdürülebilirliğin istikrarı, sosyal/ kültürel tercihlerin ve özelliklerin ve çevrenin zaman içinde nasıl muhafaza edildiği ile ilgilidir (Vallance vd, 2011: 345).

4.2 Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Çevre, çevreye bağımlılıkları nedeniyle hissedarlar, çalışanlar, müşteriler ve toplum ile birlikte işletmeler için önemli bir paydaştır. İşletmeler, tüketiciler ve hükümetlerin faaliyetleri çevreyi önemli şekillerde etkilemektedir. Çevresel sorunlara yanıt veren işletmeler için üç motivasyon vardır: meşruiyet, rekabetçilik ve ekolojik sorumluluk (Prasad vd., 2019: 374-375). Çevresel sürdürülebilirlik, insanların ve doğanın üretken bir uyum içinde var olabileceği ve gelecek kuşakların sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçlarının karşılanmasına izin veren koşulları yaratmak ve sürdürmek olarak tanımlanabilir (U.S Department of Energy, 2020). Çevresel sürdürülebilirlik, ekosistemlerin sağlığından ödün vermeden insan ihtiyaçlarını karşılamaktır (Morelli, 2011:2).

Çevresel bütünlük ilkesi, insan faaliyetlerinin dünyanın kara, hava ve su kaynaklarını aşındırmamasını sağlar. Ekosistemlerin rejeneratif kapasitenin ve taşıma kapasitesinin sınırlı olduğu varsayılmaktadır. Nüfus artışı, aşırı tüketim, artan kirlilik ve doğal kaynakların tükenmesi ile birleştiğinde, çevresel bütünlüğü tehdit etmektedir. İnsan faaliyetlerinin, biyolojik çeşitliliğin azalması, ozon tabakasının incilmesi, sera gazlarının birikmesi, atık yönetimi, ormansızlaşma dahil ancak bunlarla sınırlı olmamakla birlikte, doğal çevre üzerinde önemli olumsuz etkileri olabilir. Doğal çevre tehlikeye girerse, insan yaşamı için hava, su ve yiyecek gibi temel ve gerekli kaynaklar da tehlikeye atılacaktır (Bansal, 2005: 198).

Günümüzde çevre, işletmeler için önemli bir sorun haline gelmiştir. İşletmeler, çok sayıda paydaş tarafından sosyal ve çevresel sorumlulukları benimseme baskısı altındadır. Yöneticiler için, işletmelerinin nasıl daha fazla sosyal sorumluluk sahibi, ekolojik olarak sürdürülebilir ve ekonomik açıdan rekabetçi olabileceğini konusu hassasiyet taşımaktadır. Bu nedenle işletmelerin, yönetim uygulamalarının, nihai ürünlerinin ve süreç sistemlerinin, şirketin doğal çevre üzerindeki etkisini azaltacak şekilde dönüştürülmesi ve çevresel unsurların işletmenin tüm stratejilerine dâhil edilmesi gerektirecektir (Yacob vd.,2019: 1; Orlitzky vd., 2011: 3). İşletmeler sadece kendilerinin değil,

tedarikçilerinin yarattığı çevresel ve sosyal problemlerden de sorumlu tutulmaktadır (Caniato vd., 2012, s. 659).

Çevresel sürdürülebilirlik yönetimi, işletme performansını artırmak için operasyon stratejisinin yürütülmesinde kritik bir faaliyettir. Son yıllarda, birçok işletme çevreye uyumlu misyon beyanları oluşturmakta ve uygulamaktadır. Benzer şekilde, finansal raporlamalar, artık yıllık çevre raporlarını da içermektedir. Çevre dostu politikaların uygulanması, işletme verimliliğini arttırmakta ve dolayısıyla üstün bir rekabet avantajı kaynağı olarak hizmet etmektedir. Ayrıca işletmeler yeşil bir imajla; vergi indirimi, çeşitli sübvansiyonlar, marka itibarını ve bilinirliğini arttırma, tüketici güvenini elde etme, pazar payını ve ihracatı arttırma, mevzuata daha iyi uyum sağlama ve yenilikçi kapasitelerinde iyileştirme gibi faydaları da elde etmektedir (Danso vd., 2019: 3; Amankwah-Amoah vd., 2019: 79; Jugend vd., 2017: 432-433).

Sürdürülebilir kalkınma bağlamında düşük maliyetli ve operasyonel çevre politikalarını geliştirmek için birbiriyle bağlantılı hedefler ve çevresel sürdürülebilirliğin temel ilkeleri şu şekilde sayılabilir (Moldan vd., 2012: 6):

- * Doğal kaynakların verimli yönetimi ile ekosistemlerin bütünlüğünü korumak
- * Karar alma için bilgileri iyileştirmek (göstergeler yoluyla ilerlemeyi ölçme)
- * Sosyal ve çevresel ara yüz (yaşam kalitesini artırmak)
- * Küresel çevresel bağlılık (yönetişimin ve işbirliğinin geliştirilmesi)
- * Geri dönüşüme önem vermek
- * Tehlikeli ve kirletici maddelerin çevreye salınımını önlemek
- * Yenilenemez kaynakları verimli kullanmak (yenilenebilir kaynaklarla ikame edilmeli)
- * Uzun vadeli perspektif (belirlenmiş herhangi bir zaman sınırı olmaksızın)
- * Geri bildirimleri dikkate almak
- * Farklı ölçeklere önem vermek (zaman ve mekânda)
- * Esneklik (değişen bir duruma tepki verme, yaparak öğrenme)
- * Doğaya ve biyolojik çeşitliliğe saygı

4.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirliğin birçok tanımı vardır. Bunlar arasındaki fark, başlangıç noktası olarak farklı sürdürülebilirlik modellerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirlik, ekolojik veya sosyal sürdürülebilirlik üzerinde olumsuz bir etkisi olmayan ekonomik kalkınmadır. Bu nedenle ekonomik sermayedeki bir artış, doğal sermaye veya sosyal sermayenin azaltılması pahasına olmamalıdır (KTH Royal Institute of Technology, 2018). Ekonomik olarak sürdürülebilir işletmeler, garanti nakit akışları ve kârlılığı olan işletmelerdir. (Njoroge vd., 2019: 255).

Ekonomik sürdürülebilirlikte, işletmelerin iç ve dış etkilerini analiz etmek önemlidir. Bu, sürdürülebilirlik yönetiminin aşağıdakileri dikkate alması gerektiği anlamına gelir (Doane ve MacGillivray, 2001: 19):

- * İşletmelerin finansal performansı,
- * İşletmelerin maddi olmayan duran varlıkları nasıl yönettiğini,
- * İşletmelerin ekonomi üzerindeki etkisi,

* İşletmelerin sosyal ve çevresel etkileri ve bunları nasıl yönettiği.

İdeal ve sürdürülebilir bir ekonomi, en az miktarda kaynak kullanımı ve çevresel zarar ile en yüksek miktarda genel refahı sağlayan ekonomidir. Ekonomik açıdan, gerçekten sürdürülebilir olmak için, doğal kaynaklara yönelik genel talep, doğanın yenilenebilir kaynak arzından daha az olmalıdır (<https://econation.co.nz/>, 2020).

Sonuç

Literatürde sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirliğin tüm dünyada kabul edilmiş tek bir tanımı bulunmamaktadır. Her iki kavram da farklı yazarlar tarafından farklı bağlamlarda kullanılmıştır. Tarihsel olarak bakıldığında sürdürülebilir kalkınma, ilk olarak çevresel endişeler sebebiyle ortaya çıkmış; ardından hem kalıcı ekonomik büyümeyi hem de sınırlı doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak ve sosyal kaygıları da kapsayarak ülke politikalarında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma nesiller arasında ve nesiller içinde eşitsizlikleri en aza indirmeyi ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarını karşılamayı gerektirir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili bir eşitlik ve denge meselesidir. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınmayı ülke politikalarına dâhil etme ve küresel amaçlar oluşturma çabaları arasında 1972 Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, 1987 Brundtland Raporu, 1992 Rio Dünya Zirvesi, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi, 1997 Kyoto Protokolü, 2000 Milenyum Zirvesi, 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2012 Brezilya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ve 2015 Transforming Our World Raporu bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın işletmeler için en önemli varsayımlarından biri de üçlü alt çizgi kavramıdır. Kurumsal sürdürülebilirliğin ve performansın artarak devamı için üçlü alt çizgi, işletmelerin sadece ekonomik kâr oluşturan operasyonlarına değil, sosyal ve çevresel etkilerine de odaklanmaları gerektiğini savunur. Günümüzün hızla gelişen teknolojik ve küresel rekabet ortamında bir diğer önemli husus sürdürülebilirliktir. Sürdürülebilirlik, en geniş haliyle, bir süreci veya durumu zaman içinde devam ettirebilme kapasitesidir. Sürdürülebilirlik; işletmelerin, yasal ve çevresel düzenlemelere uymak, kurumsal itibarlarını geliştirmek, verimliliği arttırmak, maliyetlerini azaltmak, rekabet avantajı ve paydaşlarıyla etkili bir iletişim sağlamak için kullanabileceği anahtar faktördür. Esasen işletmelerin hayatta kalabilmesi için sürdürülebilirlik olmazsa olmaz bir şarttır.

Bu makalede bir taraftan sürdürülebilir kalkınma kavramı tarihsel evrimi ile birlikte incelenirken, diğer taraftan sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları da dâhil olmak üzere geniş bir kavramsal perspektiften ele alınmıştır. Bununla birlikte, her iki kavramın da neden önemli olduğu, işletmelerin ve politika yapıcılarının neden kullanmak zorunda oldukları açıklanmaya çalışılmıştır. İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, doğadaki kaynakların dengeli kullanımı, uzun vadeli ekonomik büyüme ve gelecek nesillere daha güzel bir dünya bırakmak için sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma en kritik meselelerden biridir. Bu noktada tüm ülkelerin Birleşmiş Milletler'in en son 2015 yılında güncellediği 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi doğrultusunda çalışması da ayrıca önemlidir. Son olarak, dünyanın bize ebeveynlerimizin mirası değil, çocuklarımızın emaneti olduğu unutulmamalıdır. Ona iyi bakmak ve gelecek nesillere daha iyi durumda teslim etmek bizim sorumluluğumuzdur. Bu sorumluluğu yerine getirmek için de sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir kalkınma kavramının içeriğini ve önemini anlamak zorunludur.

Kaynakça

Ahi, P. ve Searcy, C. (2013). A Comparative Literature Analysis Of Definitions For Green And Sustainable Supply Chain Management, *Journal of Cleaner Production*, 52, 329-341.

- Amankwah-Amoah, J., Danso, A. ve Adomako, S. (2019). Entrepreneurial Orientation, Environmental Sustainability And New Venture Performance: Does Stakeholder Integration Matter? , *Business Strategy And The Environment*, 28(1), 79-87.
- Angus, J. (1995). The United Nations World Summit For Social Development: Copenhagen 6-12 March 1995, *Social Policy Journal of New Zealand*, 3(4), 1-5.
- Arena, M., Ciceri , N., Terzi , S., Bengo, I., Azzone , G. ve Garetti , M. (2009). A State-Of-The-Art Of Industrial Sustainability: Definitions, Tools And Metrics, *International Journal of Product Lifecycle Management*, 4(1-3), 207-251.
- Arya, P., Srivastava, M. ve Jaiswal, M. (2020). Modelling Environmental And Economic Sustainability Of Logistics, *Asia-Pacific Journal of Business*, Vol. 12(1), 73-94.
- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A longitudinal Study Of Corporate Sustainable Development, *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218.
- Barkemeyer, R. ve Holt, D. (2014). What Happened to the Development in Sustainable Development? Business Guidelines Two Decades After Brundtland, *Sustainable Development*, 22(1), 15-32.
- Barral, V. (2012). Sustainable Development in International Law: Nature and Operation of an Evolutive Legal Norm, *The European Journal of International Law* Vol. 23(2), 377-400.
- Basiago, A. (1999). Economic, Social And Environmental Sustainability In Development Theory And Urban Planning Practice, *The Environmentalist* 19, 145-161.
- Bhanot, N., Rao, P. ve Deshmukh, S. (2019). Sustainable Scenario: A Systematic Review of Definitions of Sustainability and Agenda for Future Research, *South Asian Journal of Management*, Vol: 11(1), 32-70.
- Bramley, G., ve Power, S. (2009). Urban Form And Social Sustainability: The Role Of Density And Housing Type. Environment and Planning B, *Planning and Design*, 36(1), 30-48.
- Caniato, F., Caridi, M., Crippa, L., ve Moretto, A. (2012). Environmental Sustainability In Fashion Supply Chains: An Exploratory Case Based Research, *International journal Of Production Economics*, 135(2) , 659-670.
- Carr, D. ve Norman, E. (2007). Global Civil Society? The Johannesburg World Summit on Sustainable Development, *Geoforum*, doi:10.1016/j.geoforum.2007.07.006, 1-14
- Ciegis, R., Ramanauskiene, J.ve Martinkus, B. (2009). The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios, *Engineering Economics*, 62(2), 28-37.
- Daly , H. (2006). Sustainable Development: Definitions, Principles, Policies. The Future Of Sustainability, *Springer, Dordrecht*.39-53.
- Damtoft, J., Lukasik, J., Herfort, D., Sorrentino, D. ve Gartner, E. (2008). Sustainable Development And Climate Change Initiatives, *Cement and Concrete Research*, 38, 115–127.
- Danso, A., Adomako, S., Lartey, T., Amoah, J. ve Yirenkyi, D. (2019). Stakeholder Integration, Environmental Sustainability Orientation And Financial Performance, *Journal of Business Research*, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.02.038>, 1-11.
- Diesendorf, M. (2000). Sustainability and Sustainable Development, *Sustainability: The Corporate Challenge Of The 21st Century*, 2, 19-37.
- Doane, D. ve MacGillivray, A. (2001). Economic Sustainability The Business Of Staying In Business, *New Economics Foundation*, 1-52.
- Doyle , M. ve Stiglitz, J. (2014). Eliminating Extreme Inequality: A Sustainable Development Goal, 2015–2030, *Ethics & International Affairs*, 28(1), 5-13.
- Du Pisani, J. (2006). Sustainable Development – Historical Roots Of The Concept, *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96.

Ebner , D. ve Baumgartner , R. (2006). The Relationship Between Sustainable Development and Corporate Social Responsibility, *Corporate Responsibility Research Conference*, Vol: 4: (5-9), Queens University, Belfast Dublin., 1-17.

Finnveden , G., Hauschild, M., Ekvall , T., Guinee, J., Heijungs , R., Hellweg, S., Koehler A., Pennington, D. ve Suh, S. (2009). Recent Developments In Life Cycle Assessment., *Journal of Environmental Management*, 91, 1-21.

Gatimbu, K., Ogada, M., Budambula, N. ve Kariuk, S. (2018). Environmental Sustainability And Financial Performance Of The Small-Scale Tea Processors in Kenya, *Business Strategy & the Environment*, John Wiley & Sons, Vol: 27(8), 1765-1771.

GBD 2015 SDG Collaborators. (2016). Measuring The Health-Related Sustainable Development Goals in 188 countries: A Baseline Analysis From The Global Burden of Disease Study 2015, *The Lancet*, Vol: 388 (10053) , 1813-1850.

Gundimeda, H. (2004). How Sustainable Is The Sustainable Development Objective Of CDM In Developing Countries Like India?, *Forest Policy and Economics*, 6, 329-343.

Hajer, M., Nilsson, M., Raworth, K., Bakker, P., Berkhout, F., De Boer, Y., Rockström J., Ludwig, K. Ve Kok, M. (2015). Beyond Cockpit-ism: Four Insights to Enhance the Transformative Potential of the Sustainable Development Goals, *Sustainability*, 7, doi:10.3390/su7021651, 1651-1660.

Harris, J. (2000). Basic Principles of Sustainable Development, *Dimensions of Sustainable Development*, 21-41.

Holden, E., Linnerud, K. ve Banister, D. (2014). Sustainable Development: Our Common Future Revisited, *Global Environmental Change*, 26, 130-139.

Holden, E., Linnerud, K. ve Banister, D. (2017). The Imperatives Of Sustainable Development, *Sustainable Development*, 25(3), 213-226.

<https://econation.co.nz/sustainable-economy/> (2020). Sustainable economy, Erişim Tarihi: 08.04.2020

Hutchins, M. ve Sutherland, J. (2008). An Exploration Of Measures Of Social Sustainability And Their Application To Supply Chain Decisions, *Journal of Cleaner Production*, 16, 1688–1698.

Irurah , D. ve Boshoff, B. (2003). An Interpretation of Sustainable Development and Urban Sustainability in Low-Cost Housing and Settlements, *South Africa. University of Cape Town Press*, 244-262.

Jugend, D., Figueiredo, J. ve Pinheiro, M. (2017). Environmental Sustainability and Product Portfolio Management in Biodiversity Firms: A Comparative Analysis between Portugal and Brazil, *Contemporary Economics*, Vol. 11(4), 431-441.

Keiner, M. (2005). History, Definition(s) and Models of Sustainable Development, *ETH Zurich*, 1-8.

Knight, H., Megicks, P., Agarwal, S. ve Leenders, M. (2019). Firm Resources And The Development Of Environmental Sustainability Among Small And Medium-Sized Enterprises: Evidence From The Australian Wine Industry, *Business Strategy & the Environment*, John Wiley & Sons, Vol. 28 (1), 25-39.

KTH Royal Institute of Technology, (2018). Economic sustainability, <https://www.kth.se/en/om/miljo-hallbar-utveckling/utbildning-miljo-hallbar-utveckling/verktyslada/sustainable-development/ekonomisk-hallbarhet-1.431976>, Erişim Tarihi: 08.14.2020

La Vina, A., Hoff, G. ve DeRose, A. (2003). The Outcomes of Johannesburg: Assessing The World Summit On Sustainable Development, *SAIS Review*, 23(1), 53-70.

Laine, M. (2005). Meanings Of The Term Sustainable Development in Finnish Corporate Disclosures, *Accounting Forum*, Vol: 29 (4), Taylor & Francis, 395-413.

Langlois, E., Campbell, K., Prieur-Richard, A.-H., Karesh, W. ve Daszak, P. (2012). Towards a Better Integration of Global Health and Biodiversity in the New Sustainable Development Goals Beyond Rio+20, *EcoHealth*, 9(4), 381-385.

Littig, B. ve Griebler, E. (2005). Social Sustainability: A Catchword between Political Pragmatism and Social Theory, *International Journal for Sustainable Development*, 8(1/2), 65-79.

McKenzie, S. (2004). Social Sustainability: Towards Some Definitions, *Hawke Research Institute, Working Paper Series*, 27, 1-31.

McKeown, R., Hopkins, C., Rizzi, R. ve Chrystalbride, M. (2002). Education for Sustainable Development Toolkit. Knoxville: Energy, *Environment and Resources Center*, University of Tennessee., 1-142.

Mebratu, D. (1998). Sustainability and Sustainable Development: Historical And Conceptual Review, *Environmental Impact Assessment Review*, 18(6), 493-520.

Moldan, B., Janousková, S. ve Hak, T. (2012). How To Understand And Measure Environmental Sustainability: Indicators And Targets, *Ecological Indicators*, Vol:17, 4-13.

Montiel, I. ve Delgado-Ceballos, J. (2014). Defining and Measuring Corporate Sustainability: Are We There Yet?, *Organization & Environment*, 27(2), 113-139.

Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, *Journal of Environmental Sustainability*, Vol: 1(1), Article 2, 1-10.

Njoroge, M., Anderson, W. ve Mburu, O. (2019). Innovation Strategy And Economic Sustainability In The Hospitality Industry, *The Bottom Line*, Vol: 32 (4), 253-268.

Orlitzky, M., Siegel, D. ve Waldman, D. (2011). Strategic Corporate Social Responsibility and Environmental Sustainability, *Business & Society*, 50(1),6-27.

Ozanne, L. K., Phipps, M., Weaver, T., Carrington, M., Luchs, M., Catlin, J., Gupta S., Santos, N. J.C., Scott, K. ve Williams, J. (2016). Managing the Tensions at the Intersection of the Triple Bottom Line: A Paradox Theory Approach to Sustainability Management, *Journal of Public Policy & Marketing*, 35(2), 249-261.

Parris, T. ve Kates, R. (2003). Characterizing And Measuring Sustainable Development, *Annual Review Of Environment And Resources*, 28(1), 559-586.

Paul, B. (2008). A History Of The Concept Of Sustainable Development: Literature Review, *The Annals Of The University of Oradea, Economic Sciences Series*, 17(2), 576-580.

Pitelis, C. (2013). Towards a More Ethically Correct Governance for Economic Sustainability, *Journal Of Business Ethics*, 118(3), 655-665.

Prasad, M., Mishra, T. ve Bapat, V. (2019). Corporate Social Responsibility And Environmental Sustainability: Evidence From India Using Energy Intensity As An Indicator Of Environmental Sustainability, *IIMB Management Review*, Vol: 31 (4), 374-384.

Redclif, M. (2005). Sustainable Development (1987–2005): An Oxymoron Comes of Age, *Sustainable Development*, 13, 212–227.

Salas-Zapata, W. ve Ortiz-Muñoz, S. (2019). Analysis Of Meanings Of The Concept Of Sustainability, *Sustainable Development*, 27(1), 153-161.

Salas-Zapata, W., Rios-Osorio, L. ve Cardona-Arias, J. (2017). Methodological Characteristics Of Sustainability Science: A Systematic Review, *Environment, Development and Sustainability*, 19(4), 1127–1140.

Sathaye, J., Shukla, P. ve Ravindranath, N. (2006). Climate Change, Sustainable Development And India: Global And National Concerns, *Current Science*, Vol: 90 (3), 314-325.

Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide, *Journal Of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.

Shaw, D. (2006). Women's Right To Health And The Millennium Development Goals: Promoting Partnerships To Improve Access, *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, 94, 207-215.

Shou, Y., Shao, J., Lai, K.-h., Kang, M. ve Park, Y. (2019). The Impact Of Sustainability And Operations Orientations On Sustainable Supply Management And The Triple Bottom Line, *Journal Of Cleaner Production*, 240, 1-13.

Tuazon, D., Corder, G. ve McLellan, B. (2013). Sustainable Development: A Review of Theoretical Contributions, *International Journal Sustainable Future for Human Security*, 1(1), , 40-48.

U.S Department Of Energy. (2020). Environmental Sustainability, <https://www.energy.gov/lm/listings/environmental-sustainability> Erişim Tarihi: 08.04.2020

Vallance, S., Perkins, H. ve Dixon, J. (2011). What Is Social Sustainability? A Clarification Of Concepts, *Geoforum*, 42, 342-348.

Vos, R. (2007). Perspective Defining Sustainability: A Conceptual Orientation, *Journal Of Chemical Technology & Biotechnology: International Research in Process, Environmental & Clean Technology*, 82(4), , 334-339.

Wiese, A., Kellner, J., Lietke, B., Toporowski, W. ve Zielke, S. (2012). Sustainability In Retailing –A Summative Content Analysis, *International Journal of Retail & Distribution Management*, Vol: 40 (4), 318-335.

Wikström, P. A. (2010). Sustainability and Organizational Activities – Three Approaches, *Sustainable Development*, 18(2), 99-107.

Yacob, P., Jaganathan, M., Fared, M., Wira, A. ve Fong, Y. (2019). An Empirical Investigation Of Green Initiatives And Environmental Sustainability For Manufacturing SMEs, *Journal of Manufacturing Technology Management*, 1-6.

Zabihi, H., Habib, F. ve Mirsaedie, L. (2012). Sustainability in Building and Construction: Revising Definitions and Concepts, *International Journal of Emerging Sciences*, 2(4), 570-578.